

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 4/2010 vp**

**Hallituksen esitys muutoksenhakua käräjä-
oikeudesta koskevaksi lainsäädännöksi**

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä syyskuuta 2009 lähettäessään hallituksen esityksen muutoksenhakua käräjäoikeudesta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 105/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen, oikeusministeriö
- presidentti Mikko Könkkölä, Helsingin hovioikeus
- professori Mikael Hidén
- professori Juha Lappalainen
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen
- oikeustieteen tohtori Matti Pellonpää
- professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua käräjäoikeudesta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevia säännöksiä. Nykyinen seurantajärjestelmä korvataan jatkokäsittelylupajärjestelmällä. Lisäksi ehdotetaan oikeudenkäymiskaareen otettaviksi säännökset, jotka mahdollistavat korkeimman oikeuden ennakkoratkaisun saamisen nopeutetussa menettelyssä hovioikeus ohittaen.

Jatkokäsittelylupajärjestelmä on soveltamisalaltaan rajoitettu riita-asioihin ja rikosasioihin. Lupajärjestelmän soveltamisala ja luvan myöntämisperusteet määritellään laissa. Kysymys jatkokäsittelyluvan myöntämisestä käsitellään hovioikeudessa kirjallisessa menettelyssä.

Pääkäsittely ehdotetaan hovioikeudessa toimitettavaksi lähtökohtaisesti vain asianosaisen vaatimuksesta. Hovioikeus voi toimittaa pääkäsittelyn omasta aloitteestaan katsoessaan sen tarpeelliseksi. Pääkäsittelyä ei tarvitse toimittaa, jos asiassa ei ole otettava vastaan suullista todistelua ja jos pääkäsittelyn toimittaminen on muutoinkin selvästi tarpeetonta huomioon ottaen erityisesti asian laatu ja merkitys asianosaiselle.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että ehdotusta valmisteltaessa on otettu huomioon perustuslain säännökset ja kansainvälisten ihmisoikeuksia turvaavien yleissopimus-

ten asettamat velvoitteet. Esityksen yleisperusteluissa tarkastellaan muutoksenhakumenettelyä perustuslain 21 §:n, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan ja ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan kannalta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa sekä kansalaisyhteisk-

sia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklan suhteen. Hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Se pitää kuitenkin suotavana, että esityksestä saataisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lähtökohdat

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muutoksenhakua käräjäoikeudesta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevia säännöksiä. Oikeudenkäymiskaaren 26 luvun nykyiset säännökset seurantamenettelystä ja valitusasian käsittelystä hovioikeudessa on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 35/2002 vp). Oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää joissakin tilanteissa suullisen käsittelyn järjestämistä muutoksenhakuasteessa. Sen vuoksi valiokunta katsoi seurantamenettelyä koskevassa lausunnossaan, ettei asian käsittelyä voida päättää seurantavaiheessa, jos täystutkintainen menettely on asianosaisten oikeusturvan takia tarpeen. Valiokunta esitti, että laissa on mainittava ainakin suullinen käsittely ja mahdollisesti muitakin sellaisia asianosaisten oikeusturvan kannalta olennaisia seikkoja, joiden perusteella valitus on otettava täystutkintaisessa menettelyssä käsiteltäväksi (PeVL 35/2002 vp, s. 3/II ja 4/I).

Lakivaliokunta otti perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyt näkökohdat asianmukaisesti huomioon ja ehdotti hallituksen esittämää säännöstä täsmennettäväksi (LaVM 27/2002 vp). Oikeudenkäymiskaaren nykyiset säännökset seurantamenettelystä säädettiin lakivaliokunnan mietinnön mukaisina.

Valituksen tutkimista ei oikeudenkäymiskaaren 26 luvun voimassa olevan 2 §:n 1 momentin mukaan jatketa, jos hovioikeus seurantamenettelyssä yksimielisesti toteaa olevan selvää, että 1) asiassa ei ole 15 §:n nojalla toimitettava pää-

käsittelyä, 2) käräjäoikeuden ratkaisu tai siellä noudatettu menettely ei ole virheellinen eikä 3) asianosaisten oikeusturva asian laatu huomioon ottaen muustakaan syystä edellytä valituksen käsittelyn jatkamista. Hovioikeuden on momentin 1 kohdassa mainitun 15 §:n perusteella toimitettava pääkäsittely, jos asian ratkaiseminen riippuu käräjäoikeudessa vastaanotetun suullisen todistelun tai käräjäoikeuden katselmusta toimittaessaan tekemien havaintojen uskottavuudesta taikka hovioikeudessa vastaanotettavasta uudesta suullisesta todistelusta. Käräjäoikeudessa vastaanotettu todistelu on tällöin tarpeellisilta osiltaan otettava vastaan ja katselmuksella toimitettava uudelleen pääkäsittelyssä, jollei estettä ole.

Korkein oikeus on käytännössään lähtenyt siitä, ettei valitusta voida seuloa, jos asian ratkaiseminen hovioikeudessa riippuu oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 15 §:ssä tarkoitettulla tavalla käräjäoikeudessa vastaanotetun suullisen todistelun uskottavuudesta (KKO 2004:116, KKO 2004:117, KKO 2005:11, KKO 2005:12). Pääkäsittelyn toimittamisvelvollisuudesta annetun sääntelyn kannalta ei korkeimman oikeuden mukaan ole merkitystä esimerkiksi sillä, epäileekö hovioikeus käräjäoikeuden näytön arvioinnin oikeellisuutta (esim. KKO 2004:116). Myös täysin perustelemattoman vaatimuksen voidaan katsoa riittävän pääkäsittelyn perusteeksi.

Seurantamenettely ei ole toiminut sille asetettujen odotusten mukaisesti, vaan hovioikeudet ovat joutuneet käsittelemään kokonaan uudelleen suuren osan sen käsiteltäväksi saatetuista jutuista. Se on osaltaan vaikuttanut hovioikeuksien ruuhkautumiseen ja oikeudenkäyntien pit-

kittymiseen. Seulontamenettely ei myöskään ole riittävästi mahdollistanut hovioikeuden työskentelyn asianmukaista kohdentamista.

Käsitellessään hallituksen esitystä HE 87/2005 vp oikeudenkäymiskaaren säännöksiksi valitusasian käsittelystä hovioikeudessa valioikunta esitti, että on aiheellista arvioida ennakkoluulottomasti mahdollisuuksia kehittää — perusoikeussäännökset ja ihmisoikeusvelvoitteet asianmukaisesti huomioon ottaen — oikeudenkäymiskaaren säännöksiä valitusasian käsittelystä ja pääkäsittelyn toimittamisesta hovioikeudessa. Tällaisessa yhteydessä on syytä arvioida myös mahdollisuuksia luoda esimerkiksi muutoksenhakulupa perustuva nykyistä seulontamenettelyä selkeämpi järjestelmä samoin kuin sitä, onko esimerkiksi seulontamenettelyä tai vastaavaa välttämätöntä soveltaa nykyiseen tapaan hovioikeuden käsiteltäväksi tuleviin kaikkiin valituksiin (PeVL 30/2006 vp, s. 5).

Jatkokäsittelylupa

Riita- ja rikosasioiden muutoksenhakua käräjäoikeudesta hovioikeuteen ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyinen seulontamenettely korvataan jatkokäsittelylupajärjestelmällä. Riita-asiassa jatkokäsittelylupa tarvitaan 1. lakiehdotuksen 25 a luvun 5 §:n mukaan, jos käräjäoikeuden ratkaisu on asianosaiselle vastainen vain saamisen osalta eikä kysymyksessä oleva rahamäärä ole 10 000 euroa suurempi. Rikosasioissa vastaaja tarvitsee jatkokäsittelyluvan luvun 6 §:n mukaan, jos häntä ei ole tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin neljä kuukautta vankeutta. Virallinen syyttäjä ja asianomistaja tarvitsevat ehdotuksen mukaan luvan, jos valitus koskee rikosta, josta ei ole syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Lakiehdotuksen 9 §:ssä luetelluissa asiaryhmissä jatkokäsittelylupaa ei tarvita.

Jatkokäsittelylupa on luvun 11 §:n mukaan myönnettävä, jos ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta, ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida ilman luvan myöntämistä,

asian periaatteellisen merkityksen vuoksi on tärkeää antaa laintulkintaa ohjaava asiaratkaisu tai jos luvan myöntämiseen on muu painava syy.

Jatkokäsittelylupajärjestelmä ei rajoita muutoksenhakuoikeutta, vaan kaikista käräjäoikeuden ratkaisuista saa valittaa hovioikeuteen. Hovioikeus käsittelee jatkokäsittelyluvan myöntämisen kirjallisessa menettelyssä, mikä ei vastaa valitusasian täysimääräistä käsittelyä hovioikeudessa.

Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 21 §:n, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan, Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännän lisäpöytäkirjan 2 artiklan sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 14 artiklan kannalta.

Jokaisella on perustuslain 21 §:n 1 momentin nojalla oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet, kuten käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta turvataan saman pykälän 2 momentin mukaan lailla. Perustuslain säännös ei estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (ks. HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 35/2002 vp, s. 2/II, PeVL 31/2005 vp, s. 2).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Artikla ei edellytä muutoksenhakuoikeuden turvaamista, mutta jos ensimmäisessä oikeusasteessa ratkaistu asia on sopimusvaltiossa mahdollista saada muutoksenhakutuomioistuimen käsiteltäväksi, tulee menettelyn myös toisessa asteessa täyttää 6 artiklasta johtuvat vaatimukset. Näihin vaatimuksiin sisäl-

tyy myös oikeus suulliseen käsittelyyn. Artikla ei kuitenkaan edellytä muutoksenhakuprosessin olevan joka suhteessa samanlainen ensimmäisen asteen oikeudenkäynnin kanssa, eikä vaatimus suullisen käsittelyn järjestämisestä toisessa asteessa ole ehdoton. Esimerkiksi valituslupamenettely tai pelkästään oikeuskysymysten ratkaisemista varten järjestetty menettely voi täyttää artiklan vaatimukset, vaikka valittajalle ei annettaisikaan mahdollisuutta tulla henkilökohtaisesti kuulluksi muutoksenhakutuomioistuinmessä.

Muutoksenhakuoikeudesta rikosasioissa on määrätty erikseen Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa. Jokaisella rikoksesta tuomitulla on artiklan 1 kappaleen mukaan oikeus saada syyllisyyskysymys tai tuomittu rangaistus tutkittavaksi ylemmässä tuomioistuimessa. Muutoksenhakuoikeuteen voidaan artiklan 2 kappaleen mukaan tehdä poikkeuksia lain määräämien vähäisten rikosten kohdalla ja eräissä muissa tapauksissa. Sopimusvaltiolla on verraten laaja harkintavalta säännellä muutoksenhaun edellytyksiä ja siinä noudatettavaa menettelyä. Esimerkiksi valituslupamenettelyä ei ole sellaisenaan pidetty sopimuksen valvontakäytännössä artiklan vaatimusten vastaisena ja mahdollisuutta hakea jatkokäsittelylupaa voidaan pitää 2 artiklan kannalta riittävänä muutoksenhakumahdollisuutena.

Rikoksesta tuomitulla on KP-sopimuksen 14 artiklan 5 kappaleen mukaan oikeus saada syyllisyyskysymys ja tuomittu rangaistus tutkittavaksi ylemmässä tuomioistuimessa lain mukaisesti. Sopimusvaltion lainsäädännöllä voidaan kuitenkin säännellä muutoksenhakuoikeuden käyttämistä. Muutoksenhakutuomioistuinmessä noudatettavaa menettelyä säänneltäessä on otettava huomioon 14 artiklan 1 kappaleen vaatimukset yksilön oikeudesta oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin. Suullisen käsittelyn järjestämistä ei kuitenkaan ole pidetty muutoksenhakulupamenettelyssä tai pelkästään oikeuskysymyksiin rajatussa muutoksenhakumenettelyssä välttämättömänä.

Jatkokäsittelylupajärjestelmä on nykyistä seulontajärjestelmää rajatumpi, koska sen ulko-

puolelle jäävät taloudellisesti merkittävät riita-asiat, törkeitä rikoksia koskevat asiat sekä laissa erikseen luetellut asiaryhmät. Oikeus saattaa käräjäoikeuden ratkaisu hovioikeuden arvioitavaksi säilyä siten perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaisena pääsääntönä. Jatkokäsittelylupajärjestelmä on myös soveltamisalaltaan laissa määritelty riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti sekä luvan myöntämisedellytykset lueteltu tyhjentävästi. Myöntämisperusteiden täyttyessä hovioikeuden on lupa myönnettävä. Jatkolupajärjestelmä vastaa lähtökohdiltaan valiokunnan edellä esitettyjä käsityksiä muutoksenhakumenettelyn kehittämisestä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan 2 kappaleessa on muutoksenhakuoikeuden turvaamisen osalta tehty ero vähäisten ja sitä vakavampien rikosten välille. Valiokunta on arvioidessaan nykyistä seulontamenettelyä esittänyt harkittavaksi, tulisiko lakiin ottaa säännös vakavimpien, esimerkiksi käräjäoikeudessa tuomitun vankeusajan perusteella määräytyvien rikosasioiden rajaamisesta seulontamenettelyn ulkopuolelle (PeVL 35/2002 vp, s. 4/II). Jatkokäsittelyluvan piiriin kuuluvat rikosasiat, joissa vastaajaa ei ole tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin neljä kuukautta vankeutta. Rikosta, josta tuomitaan tällainen rangaistus, ei voida pitää vähäisenä. Ehdotettua rangaistusrajaa perustellaan sillä, että jos jatkokäsittelyluvan piiriin kuuluisivat vain sakkorangaistukset, ei se keventäisi riittävästi hovioikeusmenettelyä. Valiokunta esittää, että lakivaliokunta harkitsee vielä, tulisiko käsittelylupajärjestelmän alaa supistaa rikosasioiden osalta esimerkiksi siten, että ehdottomat vankeusrangaistukset suljettaisiin sen ulkopuolelle, ja miten se vaikuttaisi hovioikeusmenettelyn tarkoituksenmukaisuuteen ja tehokkuuteen.

Vastapuolen vastaus jatkokäsittelyluvan käsittelyssä

Hovioikeuden on 1. lakiehdotuksen 25 a luvun 13 §:n mukaan ennen jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan asian ratkaisemista tarvittaessa kehotettava valittajan vastapuoli antamaan kirjallinen vastaus valitukseen. Vastausta ei pe-

rusteluiden (s. 63/I) mukaan pääsääntöisesti pyydetäisiin ennen kuin kysymys jatkokäsittelyluvan myöntämisestä on ratkaistu. Päätökseen, jolla jatkokäsittelylupa on myönnetty, ei saa luvun 19 §:n mukaan hakea muutosta.

Jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevaan menettelyyn soveltuvat lähtökohtaisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan asettamat vaatimukset. Näihin sisältyy myös oikeus tulla kuulluksi. Mikäli jatkokäsittelylupa myönnetään, voi valittajan vastapuoli esittää näkökohtansa valitusasian käsittelyä jatkettaessa hovioikeudessa. Täysin poissuljettua ei kuitenkaan ole, että vastauksen pyytämättä jättäminen jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan asian käsittelyssä vaikuttaisi arvioon oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuudesta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että tietyn edellytyksin välipäätökseen tai vastaavaan johtava menettely voi loukata 6 artiklaa, vaikka sopimusmääräyksen mukaisia oikeusturvatakeita noudatettaisiin itse pääasiaa lopullisesti ratkaistaessa (*Micallef v. Malta*, 15.10.2009). Tämän johdosta valiokunta esittää harkittavaksi, tulisi-ko vastapuolella olla mahdollisuus antaa vastaus ennen kuin jatkokäsittelylupa voidaan myöntää.

Pääkäsittely hovioikeudessa

Pääkäsittely on 1. lakiehdotuksen 26 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan toimitettava, jos riita-asiassa asianosainen tai rikosasiassa asianomistaja tai vastaaja on sitä vaatinut. Säännös vastaa asiallisesti nykyistä säännöstä. Pykälän 2 momentin mukaan pääkäsittelyä ei vaatimuksesta huolimatta kuitenkaan tarvitse toimittaa, jos asiassa ei 15 §:n 1 momentin mukaan tarvitse ottaa vastaan suullista todistelua sen vuoksi, että näytön arvion oikeellisuudesta ei voi jäädä varteenotettavaa epäilystä, ja pääkäsittelyn toimittaminen olisi muutoinkin selvästi tarpeetonta huomioon ottaen erityisesti asian laatu ja sen merkitys asianosaiselle.

Pääkäsittelyn toimittaminen määräytyy nykyistä selvemmin sen mukaan, ovatko asianomaiset pääkäsittelyä pyytäneet. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mu-

kaan asianosainen voi luopua suullisesta käsittelystä muutoksenhakutuomioistuimessa (ks. esim. *Håkansson ja Sturesson v. Ruotsi*, 21.2.1990). Nykyinen säännös hovioikeuden velvollisuudesta toimittaa pääkäsittely sitä koskevasta vaatimuksesta riippumatta poistetaan. Sen sijaan hovioikeus voi ehdotetun 14 a §:n mukaan toimittaa omasta aloitteestaan pääkäsittelyn katsoessaan sen tarpeelliseksi.

Esityksen tavoitteena on hovioikeusmenettelyn kehittäminen siten, että hovioikeuksilla on paremmat edellytykset kohdentaa voimavarojaan asioiden laadun vaatimalla tavalla. Tuomioistuimenmenettelyjen kehittäminen voi — kuten perustuslakivaliokunta on monessa yhteydessä todennut — ajan oloon vaikuttaa asioiden käsittelyaikoihin ja siten edistää perustuslain 21 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattua oikeutta saada asiansa ilman aiheetonta viivytystä tuomioistuimessa käsitellyksi (PeVL 35/2002 vp, s. 3/II, PeVL 31/2005 vp, s. 3/II, PeVL 2/2006 vp, s. 2/II, PeVL 30/2006 vp, s. 4 ja 5). Tuomioistuinkäsittelyjen joutuisuuden edistäminen on tärkeää etenkin, kun oikeudenkäynnin pituus on viime aikoina muodostunut joissakin tapauksissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toteamaksi oikeusturvaongelmaksi Suomessa (PeVM 1/2010 vp).

Joissakin tilanteissa oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää kuitenkin suullisen käsittelyn järjestämistä muutoksenhakuasteessa. Perustuslakivaliokunta on tämän vuoksi katsonut, ettei valituksen käsittelyä voida päättää seurantavaiheessa, jos täystutkintainen menettely on asianosaisten oikeusturvan takia tarpeen. Lisäksi oikeus suulliseen käsittelyyn tulee taata säädösperusteisesti eikä jättää sitä hovioikeuden tapauskohtaisen harkinnan varaan, kun valituksen kirjallista käsittelyä muutoksenhakuasteessa ei voida perusoikeussäännösten tai Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden takia pitää riittävänä (PeVL 35/2002 vp, s. 3/II, PeVL 30/2006 vp, s. 4/I).

Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö antavat valtiosisäiselle lainsäädännölle enemmän liikumavaraa kuin nykyiset hovioikeuden pääkä-

sittelyä koskevat säännökset. Samalla ihmisoikeussopimus ja sen oikeuskäytäntö velvoittavat muutoksenhakutuomioistuimen tietyn tyyppisissä rikosasioissa järjestämään suullisen käsittelyn viran puolesta. Esimerkiksi ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 ja 3 kappaleesta johtuu, että käräjäoikeudessa vapauttavan tuomion saanutta ei hovioikeudessa voida 6 artiklaa loukkaamatta tuomita alioikeudessa annetun suullisen näytön perusteella järjestämättä suullista käsittelyä todistajien kuulemiseksi. Ehdotetut säännökset antavat hovioikeudelle nykyistä enemmän harkintavaltaa sen päättäessä suullisen käsittelyn tarpeellisuudesta. Ehdotetun 26 luvun 15 §:n 1 momentissa säädetään siitä, ettei todistelua tarvitse ottaa uudelleen vastaan, jos käräjäoikeuden vastaanottaman näytön arvioinnin oikeellisuudesta ei voi jäädä kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella kokonaisuutena arvioitaessa mitään vartenotettavaa epäilystä. Valiokunta katsoo, että säännös yhdessä 14 ja 14 a §:n kanssa turvaa asianmukaisesti oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvan suullisen käsittelyn muutoksenhakusteessa. Lisäksi on välttämätöntä, että hovioikeudet soveltavat harkinnassaan oikeudenkäymiskaaren säännösten lisäksi Suomea velvoittavia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja noudattavat niitä koskevaa oikeuskäytäntöä.

Ennakkopäätösvalitus

Muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun saa 1. lakiehdotuksen 30 a luvun 1 §:n mukaan hakea hovioikeuden asemasta suoraan korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Se voi myöntää luvan ennakkopäätösvalitukseen vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Ennakkopäätösvalitus on sallittu, jos muutoksenhakijan vastapuoli on antanut siihen suostumuksen kirjallisesti tai suullisesti käräjäoikeudessa. Mikäli korkein oikeus ei myönnä valituslupaa, jää käräjäoikeuden ratkaisu pysyväksi.

Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta, jonka mukaan

oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu muun ohella oikeus hakea muutosta. Perustuslain 98 §:n 1 momentin mukaan yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja käräjäoikeudet. Ehdotus merkitsee poikkeusta kolmiasteisesta muutoksenhakujärjestelmästä, koska hovioikeus ohitetaan yksittäistapauksessa, kun asianosaiset hakevat ennakkopäätösperusteella valituslupaa suoraan korkeimmalta oikeudelta. Hovioikeuksien tehtävänä on valituksen perusteella kontrolloida käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuus sekä näyttö- että oikeuskysymysten osalta ja ratkaisun lainmukaisuus sekä korjata ratkaisusta ilmenevät virheet. Korkein oikeus toimii puolestaan ennakkopäätös-tuomioistuimena ja myöntää valitusluvan ennakkopäätösperusteella.

Menettely perustuu olennaisella tavalla asianosaisten suostumuksen varaan. Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan suostumuksen merkitystä perusoikeuksia rajoitettaessa pitänyt tärkeänä varmistaa, että suostumuksen antaja tietää ja ymmärtää suostumuksen merkityksen (PeVL 31/2005 vp, s. 3/II). Asianosaisella, joka päättää hakea muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun suoraan korkeimmalta oikeudelta tai antaessaan siihen suostumuksensa, ei juurikaan ole etukäteen mahdollisuutta arvioida, myöntääkö korkein oikeus valitusluvan. Mikäli valituslupaa ei myönnetä, asia jää käräjäoikeuden ratkaisun varaan. Tällöin asianosaiset menettävät mahdollisuuden hakea muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun, koska he eivät enää voi saattaa asiaa varsinaisin muutoksenhakukeinoin hovioikeuden tutkittavaksi. Jäljelle jäävät vain ylimääräiset muutoksenhakukeinot.

Ennakkopäätösvalituksella pyritään edistämään perus- ja ihmisoikeuksien kannalta tärkeitä päämääriä, kuten oikeusvarmuutta ja oikeudenkäyntien joutuisuutta. Valiokunta katsoo, että ennakkopäätösvalitusmenettely, jossa asianosainen voi korkeimman oikeuden kielteisen valitus päätöksen jälkeen hakea muutosta käräjäoikeuden päätökseen hovioikeudesta, vastaisi paremmin perustuslain 21 §:n 2 momentissa turvattua muutoksenhakuoikeutta.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kimmo Sasi /kok	Tuula Peltonen /sd
vpj.	Jacob Söderman /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Tuomo Hänninen /kesk	Tapani Tölli /kesk
	Ulla Karvo /kok	Tuulikki Ukkola /kok
	Esko Kiviranta /kesk	Antti Vuolanne /sd
	Elisabeth Naclér /r	vjäs. Johannes Koskinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.